

A *Mindenre képes szótár* a megemlítettekén kívül még ezernyi felfedezni való csodát rejt és sok-sok kalandot. Böngészésre fel!

Tom Schamp: *Mindenre képes szótár*. Kolibri, Budapest, 2017.

Tom Schamp: *Ottó és a város*. Csimota, Budapest, 2010.

Tom Schamp: *Ottó a hóban*. Csimota, Budapest, 2011.

„Csak a 99 éves ember várja, hogy megérje a 100-at”

Beretvás Gábor

Clint Eastwood A *csempész* című filmjéről

Ahogy eljárt felette az idő, olyanná vált filmjeiben, mint egy lassan már foszladozó, egykoron remekbe szabott ballonkabát. Meglátszik rajta a kor, de az

is, hogy kemény emberek és kemény tájakon hordták. Eastwood, szerepeit tekintve, ikonikus figurák megalkotója. Ez a legtöbb, amit elérhet az ember a színészi pályán, hogyha nem különösebben kenyere az átváltozás. De Eastwood utolsó filmje megmutatja, hogy alkotója nem csak a régi történekek utolsó krónikása, hanem a későn érő tehetség non plus ultrája is egyben. Kimondhatjuk, hogy Eastwood anélkül, hogy vártuk volna tőle, szerepjátásba kezdett, vagyis most mintha másképp bújt volna bele abba a mindig feszesen kitöltött kabátba. Ebben a történetben végre mintha lötyögött volna rajta.

Sosem láttam ilyen törékenynek a most ismét egy maga által rendezett film főszerepét elvállaló színészt. Háta meghajlott, járása totyogóssá vált, és a néző majd' könnybe lábadt szemmel várta, hogy egykori férfihősén hogyan cserélnek majd pelenkát. Hála istennek, idáig azért nem jutott el a hatáskeltő igyekezetben a forgatókönyv.

Eleddig Eastwood az időskori szerepeibe a régi énjét, a régi szerepeit csempészte bele. Hiszen már brand volt. Humoristák rajta edzették utánzótehetségüket. Még Jim Carrey repertoárjából sem hiányozhatott ikonikus szerepkörének imitálása. Szerepeinek skálája a vadnyugati fenegyerektől a

---

Beretvás Gábor A Debreceni Egyetemen szerzett diplomát mint filozófus-esztéta. Ezt követően a DE Humán Tudományok Doktori Iskolájában abszolvált. Az utóbbi tizenöt évben több egymástól eltérő filmes rendezvénysorozat életre hívója és irányítója, illetve filmes szakmai beszélgetések vezetője. 2014 és 2016 között az amszterdami UvA, a kolozsvári Sapientia és a kolozsvári BBTE ösztöndíjas kutatója. 2015 óta Gulyás Gyula filmrendező munkatársa. Jelenleg a Debreceni Egyetem Filozófia Intézete film szakirányának óraadója.

renegát katonán és a törvényen kívüli nyomozón át egészen az öregedő szívtipróig tartott, majd ezekre építette fel Amerika értékeinek legöregebb őrét, az idős republikánus átlagember toposzát. Nem volt soha átváltozóművész. Szerepeiben magát ismételte, de azt úgy, hogy a közönség nem tudta nem szeretni egész életpályáján át. Tipikus hunyorgása, rekedtes hangja és sármja a kemény amerikai férfi ikonjává tették. Old Death lehetett ilyen Karl May *Winnetou*jában. Öreg, szikár, kinek testtartása már hajlott, mint akit a korrallal együtt húz az élet során egyre inkább szaporodó gyász. Ám, ha olyan a helyzet, Old Death, akár csak Eastwood, mindig elő tudta venni energiától sugárzó magabiztosságát, és ettől már a kezdet kezdetén, akár csak Eastwood és karakterei, megnyert majd minden csatát.

Persze Eastwood mostani alakítása is rokonítható egykori szerepeivel. Nem szakított eddigi munkásságával, egyáltalán nem erről van szó. A régi értékek képviselője maradt, aki mindig kimondja azt, amit gondol. Ettől unikális. Nem sérteget, de nem tudja és nem is érdekli, hogy mi az a polkorrekt mentalitás. A néger neki néger, nem afro-amerikai, nem fekete. De ő az egyetlen olyan figura is, akinek ezt széles körben elnézi, sőt, általában díjazza is a közönsége. Még akkor is, ha az akadémia néha óvatos vele. De azért ne sajnáljuk, hiszen tele van díjakkal a vitrinje. (A *Gran Torinó*ban, meglehet, elvetette a sulykot. Így a filmet a fesztiválzsűrik, meglátásom szerint, nem az értékének

megfelelően kezelték. Nem így a nagyközönség.)

Eastwood *A csempészen*ben is, mint általában, a magányos farkas bőrébe bújik. Bár most nem valami félfegyelmezett militaristát játszik, hanem, meglepő módon, egy kertészt. Ügyesen kihasználva az „aki a virágot szereti, rossz ember nem lehet” aforizma minden előnyét. Szerepei eddig is a veszteség okozta dacból építették fel keménység és macsó volumenüket: Eastwood most sem hagyta el ennek karakterépítő jelentőségét. A színész a korábbi életéből, akár csak szerepeiből, ezúttal is megcsillantott némi koreai-veterán-életérzést. A hazáját szolgáló egykori tiszt így nem csak öregkori belenyugvásként nem féli a halált, hanem kimondatlanul arra emlékezteti a nézőt, hogy korosztálya megadta a hazának, ami a hazának járt. Eastwood és belőle táplálkozó szerepei így formálnak jogot arra, hogy a konzervatív értékeket védelmezzék, és a mostani Amerikai Egyesült Államok új értékeit magasról letojják.

Eastwood azonban most mintha túllépne az alterego-szerepkörén. A botanikus Earl olyan öregember, aki, nem hallván meg az internet világmegújító szavát, saját világában ragad. A valamikori tűzliliom-nemesítő sikeres vállalkozóból így válik tulajdonképpen földönfutóvá. Ekkor lesz csak kénytelen szembenézni önmagával, és felelősséget vállalni korábbi tetteiért.

Earl csak ekkor hallja meg először családjának minden kifogását. Ekkor szembesül azzal, hogy anyagilag bár támogatta övéit, de társként és szülő-

ként bizony voltak mulasztásai. Ezen a narratív ponton indul be a véletlenek sorozatára épülő cselekmény. Így válik Earl a világ talán legöregebb drogfutárává. Elvégre ki gyanakodna egy addig szabálysértések nélkül élő veterán nagyapóra, aki egy furgonnal szeli keresztül az Államok fövenyét.

Sorozatokon edződött szemünk persze ehhez a fordulathoz is hozzá van szokva. Ha máshonnan nem is – de máshonnan is –, a *Breaking Bad*-ből vagy a *Narcos*-ból betéve ismerjük már a kertész Earl új életének majd minden nyúlványát. De sosem kaptuk még ebben a hangnemben, Eastwoodra hangszerelve a mondhatni szokványos történetet. Eastwood ugyanis lassan megint feltölti erővel az elnyúzott figurát. Akárcsak *Old Death*, Eastwood a történet előrehaladtával lassan megint csak kitölteni látszik addig lötyögős ballonját. Persze eközben megannyi humoros momentummal ajándékozza meg rajongótáborát. A filmnek külön értéke ráadásul, hogy egy öregúr elavult látásmódján át reflektálhatunk arra, hogy milyen is ez az Újvilág.

Széles tájakon repít bennünket végig ez a road-movie. A pillanatnyi pihenőkben pedig olyan sztárok várják a nézőt, jutalomjátékkal örvendeztetve meg mindannyiunkat, mint Laurence Fishburn, Dianne Wiest, Michael Peña, Bradley Cooper vagy Andy García. Persze most sem marad el az Eastwood-filmekre jellemző úgymond családi foglalkoztatottság. Hiszen Earl lányának szerepét nem más, mint Eastwood lánya, Alison Eastwood vállalta magára.

Aki igyekezetét, akárcsak színészi képességeit, apjától örökölhette, de sajna nem örökölte annak bájra változtatható sármját. Így, bár az ő karaktere kívánna meg a legtöbb színészi artikulációt, játékát tekintve Alison mégis ott marad árván. Eastwood rendezői instrukciói mintha mindenben működnének, kivéve lánya munkájának befolyásolása során. De ez különösebben nem döccent nagyot az alkotás egyenletes útján.

Meg kell hagyni, hogy emlékezetes, humorral teli, mégis megkönnyeztető mozi kapunk. A film tájképei magával ragadóak, akárcsak az utazások során hallható old-jukebox repertoár. Aki eddig nem szerette Sinatrát, most megkedvelheti, akárcsak Willie Nelsont vagy Dean Martint. Ha pedig nem az „öskövületek” duruzsolnak, akkor hallhatjuk a trombitásként is elismert filmzeneszerzőt, Arturo Sandovalt. Eastwood másodvirágása, mint látszik, évtizedeken át kitart, sőt, tehetsége, testének szikkadásával fordított arányban, mintha növekedne. Remélem, van még az öregben pár film. Elvégre még csak 88 éves. Hol van még az egy híján száz...